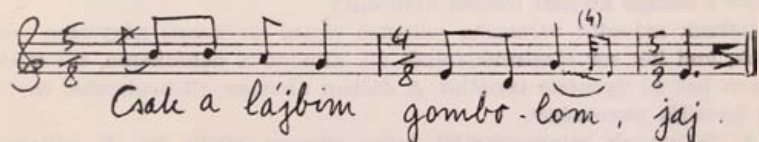
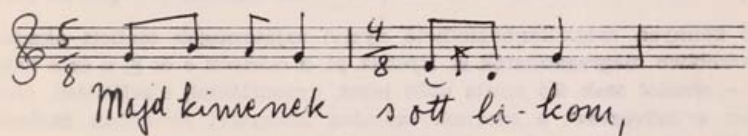
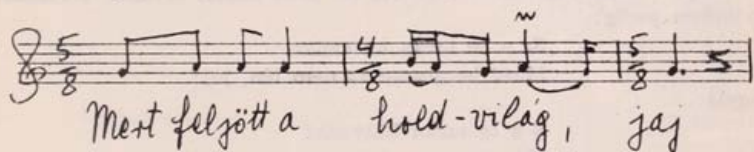
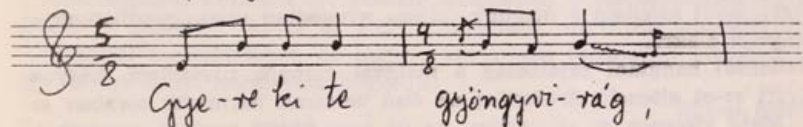

Egy moldvai csángó virágének

A Moldvai Csángó Népdalok és Néballadák című kötet 222. lapján található a következő, Jagamas János által jegyzett dal:

Tempo giusto ♩ = 200

bongolom,

Csak a lábim gombolom,

Szeretőmet gondolom, jaj!

Csak a lábim gombolom,

Szeretőmet gondolom, jaj!

Nyitva zajtó, bėjöhetsz,
Üres a pad, leülhetsz, jaj!
Üres a pad, leülhetsz,
Vetett az ágy, lefekhetsz, jaj!

Mint a hajdani, 3—4 évszázad előtti szerelmi dalokban volt szokás, a legény virág néven szólítja kedvesét, ezért sorolhatjuk e dalt a virág-énekek közé.

A dalnak, az itt közöltek felül, további versszakai is vannak, sőt a szövegnek egy másik változatát is megtaláljuk a fent jelzett kötetben (e változathoz származik az itteni harmadik versszak.)

A sorok végén a *jaj* ezúttal nem fájdalmat kifejező indulatszó, hanem egy egész rövid refrén szerepét tölti be. Népdalainkban — különösen erdélyiekben — ilyen máshol is előfordul.

A szövegben eredetileg „Csak a lájbim *gombolom*” helyett *bongolom* van — vagyis a szó moldvai csángó népnyelvi formájában hangátvetés történt, amit azonban a magunk céljára nyugodtan visszaigazíthatunk a köznyelvi alakra.

Jellemző hangtani sajátosság a moldvai csángók nyelvében, hogy s helyett *sz-et* ejtenek. Eredetileg az első versszak harmadik sorában ez áll: Majd kimenek *sz* ott lakom. Az itt nem közölt további versszakok egyikében pedig:

Sz a te tarka kucsádat
Mász hergessze *sz* nem ién, jaj!

Vagyis:

S a te tarka kutyádat
Más hergesse [bosszatsa, ingerelje] s nem én jaj!

E könnyen megkülönböztethető nyelvi sajátosságok mellett akadnak nehezebben megragadhatók is. Ilyenek pl. a csángók *e* és *ë*, *a* és *á* hangja — amiket csak élő minta után lehet, gyakorlással, elsajátítani. (Jobb tehát a szövegeket a magunk számára köznyelvi formában énekelni, mint a csángó kiejtést rosszul utánozni.)

Dalunk második verszaka jellemző régies szerkezet: négysoros versszak, ami két sor megismétléséből áll. Elmondva nehézkesen, sőt módorosan hat az ilyenféle ismétlés. A dallam azonban ellensúlyozza, enyhíti az ismétlés merevségét.

A dallamnak mindenekelőtt talán ritmusa tűnik fel. E váltakozó 5/8-os és 4/8-os ritmust az énekes természetesen nem hangsúlyozza éles-mereven. A dallamnak és szövegnek a szigorúan kötött ritmus keretében is olyan szabadon kell érvényesülnie, mintha kizárólag a maga törvényei szerint szólna: a természetes hangzás kedvéért az énekes árnyalatnyi ritmuslazításokat — rövidítéseket—hosszabbításokat — is megengedhet magának.

A dallam szabad szárnyalását fokozzák annak fő hangjai mellett az alig érezhető díszítőhangok. Ezeket a kotta apró hangfejekkel jelzi. Hangzásuk akkor szép, ha nem kihangsúlyozottan, hanem inkább csak alig észlelhető, de annál jobban érezhető hatásukkal vannak jelen az előadásban.

Dallamunk vonala ereszkedő, hangsora pentaton; hangterjedelme még az oktávot sem éri el. Mégis tökéletes, szép dallam. Érdeemes azt is megnéznünk, hogyan gazdálkodik a hangokkal. Első felében nem hangzik el mind az öt pentaton hang; a dallamvázlat négy hangra lehet leszűkíteni (szolmizálva: *l, m, r, d*). A teljes hangkészlet csak a 3—4. sorban szerepel — ezzel a menetközbeni kiteljesedéssel is fokozva az esztétikai hatást. E két dallamsor vázlatát már csak tágabb terjedelmében lehet összefoglalni (szolmizálva: *d m e d l, s, d l*).

Természetesen egyedül a pentaton hangsor, de még a belőle alakult és ősidők óta megszokott, kellemes dallamfordulatok készlete sem elég a műélvezethez. Ennek a mi mostani dalunknak is sokmindenből áll az értéke és szépsége. Abból is, amit elmondtunk, de olyan összetevőkből is, amikről beszélni lehet, de legjobb egyenesen tudomásul vennünk — úgy, ahogy a dal számunkra közvetíti.

Sárosi Bálint